

Mukəddəs Kitab

Təwrat 32-qisim

«Yunus»

© Mukəddəs Kitab 2012

CC BY-SA 4.0

www.mukeddeskalam.com

«Uyşurqə Kalam Tərijimisi»

Təvrat 32-qism

«Yunus»

(Yunus pəyoğəmbərnin kitabı)

Kirix söz

Təvratdiki «Yunus pəyoğəmbər» degən kitab kışka bolqini bilən, bu kitab Hudaning insanlarqə bolqan səmimi muamiliri wə mehri-muğəbbiti jəhəttə qongqur məzmun wə sawatlarqə toloqan xərəplik kitabtur. Biz keynqə kitabtiki birnəqqə qongqur əhmiyyətlik ixlar üstidə kışkışqə tohtilip ətimiz. Hudaning Muxəddəs Rəhning oqurmənlərgə yar bolup, kitabning sirlerini aqsikən dəp dua kilimiz.

Yunus pəyoğəmbərnin «kaqkun pəyoğəmbər» degən nami bar. Bəzi kixilər Yunus pəyoğəmbər yürəksizlikidin, yəni zorawanlıqqa qoqunidoqan əxəddiy Asuriyəliklərdin qorqup, Hudaning səzlrini ularqə yətküzüxtin bax tartip kaqkan dəp oylaydu, wə xundak oylap uni pəkət quxənməydu. Biz kitabni oquqinimizda undak qaraxning pütünləy hata ikənliki ispatlinidu; həmdə əksiqa, Yunusning adəm həm pəyoğəmbər süpitidiki uluq bir zat ikənliki oquq kərünidu, dəp ixinmiz.

Kitabning zadi kaysi wəqıttə yeziloqanlıqı naməlum. Biraq Yunus pəyoğəmbər İsrailning ximaliy padixahlıkidiki Yərəboam (II) padixah bolqan məzgildə (miladiyədin ilgiri 793-753-yıllarda) pəyoğəmbərlik kılqan, dəp qaraymiz. Uning bir bəxariti Təvratdiki «Padixahlar (2)» 14-babta hatirilnidu. Təvratdiki uxbu qisimda bolsa uning Huda tərpidin Asuriyə imperiyəsinin paytəhti Ninəwə xəhriqə əwətilgənliki hatiriləngən.

«Yunus» degən kitabni təhlil kilixtin əwwal, «Asuriylər» toqrisida kışkışqə tohtiliximizqə toqra kelidu. Arheologların tapqanliridin, kəzip qıqarqan kədimki tax pütüklərdin wə yadnamılardın bilimizki, Asuriyəliklər intayin hurapiy bir millət idi; ular birnəqqə hil butlarqə qoqunqan; ularning əkidilirini hulasilap eytkanda, ularni zorawanlıqqa, rəhimsizlikkə wə həkukqıla qoqunqan degili bolidu. Ular düxmənlirimizni qanqə əxəddiylik bilən bitqit kışak, ularni əsirgə elip qanqə wəxıy qiyin-qıştaqqa alsak, kəlgüsida urux kiliq küqimiz xunqə küqlük bolidu, dəp ixəngən. Təwəndiki birnəqqə söz Yunus pəyoğəmbərdin 50 yıl ilgiri yaxioqan Asuriyənin «Axur-Banipal» isimlik bir padixahning yilnamisidin elinqan: —

«Mən Tela degən xəhərgə yeqinlaxtim... Bu xəhər intayin puhta bolup, üq sepil bilən qorxaloqan. Xəhərdikilər bu sepillirioqə ixinip, mən bilən sülh tüzüp, putlirimni kuqaklaxni rət kildi. Mən kattiq urux wə qiroqinqilik bilən xəhərgə hujum kilip uni ixoqal kıldim. Uların əskərliridin üq mingini kiliqlattim; oljılarni, jümlidin ularning öy jabduqlirini wə kala-qoylirini elip kəttim....

Uların arisidin aloqan əsirlərdin bəzilirini mən otka taxliwəttim... bəzilirining burnini, kuqlaklirini, barmaklirini kesiwəttim... nuroqunlirining kəzlrini oyuwəttim. Mən tirik qaloqanlardın bir tüwrük, olüklərnin baxliridin yənə bir tüwrük yasidim; ularning baxliridin

«Yunus»

nurojunlirini xəhərdiki yaoşaqclarə qeqip bekittim; yax qiz-yigitlarni ot bilən kıyin-qıstak kılip ɵltürüwəttim; ahirda xəhərnı wəyrən kılip ətraplırını astın-üstün kıliwəttim...».

Mana bu Yunus əwətilməkqi boləjan xəhərdiki kixilərnıng əhqwali. Əmdi Yunus nemixqa qaqqanlıkını oqurmənlər ɵzi kitabni oquşuinida oylinip kərsun. Bu məsilə üstidə həm «Yunus»ning baxqa muqim nuqtılrı həm sorıəjan soallrı toşqrısida kitabning qoxumqısida azraq muzakiriliximiz. Əmdi «Yunus pəyoşəmbər» degən kitabning ɵzigə keləyli!

Məzmun: —

- 1-bab: Yunus Ninəwəgə əwətilidu, biraq qeqip ketidu.
- 2-bab: Yunusni qong belik yutuwalidu. Yunusning duasi
- 3-bab: Yunus Ninəwəgə baridu. U Hudaning səzlrini ularəya yətküzidu. Halayiq towa kılidu.
- 4-bab: Yunus narazilik bildiridu. Huda uningəya bərgən jawab-sawaq.

.....

Yunus

Yunus pəyoqəmbərnin Pərwərdigar bərgən wəzipidin qeqixi

1¹ Pərwərdigarning sezi Amittayning oqlu Yunuska yetip kelip mundaq deyildi: —² «Ornungdin tur, dərhal Ninəwə degən axu bəyüq xəhərgə berip, awazingni kətürüp u yərdikilərnə aqahlandıroqin; qünki ularning rəzillikliri Mening közümgə qadilip turidu».

³ Biraq Yunus ornidin turup Pərwərdigarning yüzidin özini qəqurux üqün Tarxix degən yurtka kətməqci boldi. Xunga u Yoppa xəhərigə berip, Tarxixka baridioqan kəmə tepip, kirasini tələp uningə qüxti wə kəmiqilər bilən birlikdə Tarxixka berip, Pərwərdigarning yüzidin özini qəqurmaqci boldi.

⁴ Pərwərdigar bolsa zor bir boranni dengizə taxlidi; xunga dengizdə dəhşətlik qara boran qikip, kəmə parqilinip kətkili tas qaldı. ⁵ Kəmiqilər bolsa bək qorqup ketip, həkəysisi öz ilahlırioqə hitab kilip dua kilixti; ular kemini yeniklisun dəp uningdiki yük-taklarni dengizə taxliwətti. Biraq Yunus bolsa, kemining asti kəwətigə qüxüwelip, xu yərdə əlüktək uhlawatqanidi.

⁶ Kəmə baxlıqı uning yenioqə kelip uningə: «Əy, uhlawatqan kixi, bu qandaq kilioqining? Ornungdin tur, ilahingni seojinip nida qil! Kim bilidu, ilahingning nəziri qüxüp bizni həlakəttin kütquzup qalamdu tehi?» — dedi.⁷ Ular bir-birigə: — Kelinglar, bu külpətnin kimning wəjidin bəximizə qüxkənlikini bəkitix üqün qək taxlayli, — deyixti. Xundaq kilip ular qək taxlaxti; ahirdə qəktə Yunus qikip qaldı.

⁸ Ular uningdin: — Kəni, eyt, bəximizə qüxkən bu külpət kimning səwəbidin boluwatidu? Səning tirikqiliking nemə? Nədin kəlding? Qaysi əl, qaysi milləttin sən? — dəp soridi.

⁹ U ularə: — Mən bolsam ibraniy millitidin, ərlərdiki Hudadin, yəni dengizni, yər-zeminni yaratqan Pərwərdigardin qorqquqimən, dedi.

¹⁰ Bu sez ularni intayin qorqutuwətti. Ular: «Sən zadi nemə ix kiloqan?» — dəp soridi qünki ular uning Pərwərdigarning yüzidin qəqənkəlikini bilgənidi, qünki ular buni uning öz əozidən anglioqanidi.

¹¹ Ular uningdin: — Əmdi biz seni qandaq kilsək dengiz biz üqün tinqlinidu? — dəp soridi; qünki dengiz dölquni barəqanseri əwəj elip ketiwatatti.

¹² U ularə: — Məni kətürüp dengizə taxliwətinglar, xu qaoqda dengiz silər üqün tinqlinidu; qünki bilimənki, bu zor boran mening səwəbimdən silərgə qüxti, — dedi.

¹³ Biraq bu adəmlər küqəp palək urup kiroqəqə yetixkə tirixti; əmma yetəlmidi, qünki dengiz kərixkəndək təhimu dölqunlap ketiwatatti.¹⁴ Ular Pərwərdigarə iltija kilip pəryad kətürüp: — Ah Pərwərdigar, Səndin etünimiz, bu adəmning jəninə aloqənkimizni bizdin kərmigəysən! Bigunah bir adəmning kəninə təküxning gunahini üstimizgə qoymioqəysən! Qünki Sən Pərwərdigar Əzüngning həlioqiningni kilding! — dəp nida kildi.

¹⁵ Xuning bilən ular Yunusni kətürüp elip dengizə taxliwətti; dengiz dölqunlinixtin xuan tohtidi.¹⁶ Xuning bilən bu adəmlər Pərwərdigardin qəttik qorqti; ular Pərwərdigarə atap kurbənklik kilip kəsəm iquxti.

1:2 Yar. 10:11,12; Yun. 3:3

1:3 «Tarxix» - qədimki zamanlarda «Tarxix» dəydoqan üq yurt bar idi. Birinqisi, ximaliy Afrikada (həzirki Marakəx ətrəpidə); ikkinqisi İspaniyə, üqinqisi Əngliyə boluxi mumkin idi. Muxu yərdə qaysi Tarxix ikənlikini biz bilməymiz. Biraq ularning həmmisi Pələstindən intayin yirək, Ninəwəgə baridioqan yolning əksi yənilixidə bolup birnaqqə ming kilometr yirəklikdə idi. «Yoppa» - «Yoppa»ning həzirki ismi «Hayfa» yaki «Jaffa», İsrailiyaning əng muhim portidur.

1:9 «İbraniy millitidin» — yəni yəhudiy millitidin.

¹⁷ Birak Pərwərdigar Yunusni yutuwelixka yoojan bir belikni əwətkənidi. Yunus bolsa bu belikning karnida üq keqə-kündüz turdi.

Qong belikning karnida turup dua kilix

2¹ Yunus belikning karnida turup Pərwərdigarğa mundaq dua kildi: —

² «Mən dərd-əlimimdin Pərwərdigarğa pəryad kətürdüm,
U manga ijabət kildi.

Mən təhtisaraning təktidin pəryad kildim,
Sən awazimoğa kulak salding.

³ Qünki Sən meni dengiz təktigə, dengiz karnioğa taxliwəttig,
Kalkün ekinliri meni arisoğa eliwaldi,
Sening barlik dolqunliring həm ərəkəxliring üstümdin ötüp kətti;

⁴ Wə mən: «Mən nəziringdin taxliwetilgənmən;
Birak mən yənila mukəddəs ibadəthanangöğa karap ümid bilən təlmürimən» — dedim.

⁵ Sular meni yutup kətküdək dərijidə oriwaldi,
Dengiz təkti meni kapsiwaldi;

Dengiz qəpliri beximoğa qirmixiwaldi.

⁶ Mən taqlarning təglirigiqə qüxüp kəttim;
Yər-zemin tegidiki takaklar meni əbədil'əbədkiqə qamap qoydi;
Həlbuki, Sən jenimni hang iqidin qikarding, i Pərwərdigar Hudayim.

⁷ Jenim iqimdə həliddin kətkəndə Pərwərdigarni esimgə kəltürdüm,
Duayim Sanga yetip,
Mukəddəs ibadəthanangöğa kirip kəldi.

⁸ Bimənə ərziməs butlaröğa qoqunojanlar özigə nesip boləjan meħribanliktin məħrum bolidu.

⁹ Birak mən bolsam təxəkkür sadayim bilən Sanga kurbanlik kilimən;
Mən iqqən kəsəmlirimni Sening aldingda ada kilimən.
Nijat-kutkuzux Pərwərdigardindur!».

¹⁰ Pərwərdigar belikğa buyrudi, belik Yunusni kuruklukğa kəy kildi.

Ninəwə xəhriğə berip Hudaning həwirini yətküzüx

3¹ Pərwərdigarning səzi ikkinqi kətim Yunusğa yetip mundaq deyildi: —

² «Ornungdin tur, Ninəwə degən axu bəyüq xəhərgə berip, Mən sanga tapxurojan həwərnəni ularöğa jakarla».

³ Yunus ornidin turup Pərwərdigarning səzi boyiqə Ninəwə xəhriğə bardi. Ninəwə bolsa nəhayiti bəyüq bir xəhər bolup, xəhərnig əzilə üq künlük yol idi.

1:17 «Yoojan bir belik» - «yunus belik» bəlkim bu ixtin qoyulojan namdur. Birak «yunus belik» (insanlaröğa amrak boləjini bilən) adəmnəni yutkudək qonglukta yök.

1:17 Mat. 12:40; 16:4; Luğa 11:30

2:2 «Təhtisara» — (ibraniy tilida «xeol») «yər astidiki saray» (yəni, «təkt sarayı»), elgənlərnig rohli ri baridojan, kiyamət künini kütidojan jayni kərsitidu. Yunus əzini ölüp, təhtisarağa qüxkəndək həs kilidu. Yənə bir mumkinliki barki, u belik karnida həkikətən elgən, andin Huda uni (belikning aqzidin qikkənda) tirildürgən.

2:2 Zəb. 120:1

2:3 Zəb. 42:7

2:4 «Birak mən ... təlmürimən» — baxka birhil tərjimisi: «Mən kəndəkmə mukəddəs ibadəthanangöğa ümid bilən təlmürəp karaymən?».

2:9 Zəb. 3:8; 50:14,23; 116:17; Həox. 14:3; Ibr. 13:15

3:3 «Üq künlük yol» — bəlkim xəhər wə uning ətrapidiki jaylardin ötüs üqün üq kün mengix kerəklikini kərsitidu. Kədimki Ninəwə xəhərnig ahalisi ikki milyon ətrapida idi. Bəzi alimlar «üq künlük yol» degənni xəhərnəni aylinixka üq

⁴ Yunus xəhər iqigə kirip bir kün mangdi, u: —

Kirik künden keyin, Ninəwə xəhiri wəyran kilinidu! — dəp jakarlidi.

⁵ Ninəwədikilər Hudañing sözigə ixəndi. Ular roza tutulsun dəp elan kilip, mətiwərlərdin tartip əng kikiqigiqə ularning həmmisi bəz kiyim kiydi. ⁶ Bu söz padixahқа yətkəndə, umu təhtidin turup, tonini taxlap bəz kiyim kiyip küllükkə kirip olturdi. ⁷ U yənə əmri arkilik pütkül Ninəwə xəhiritigə munularni jakarlidi: — «Padixah həm aqsəngəklərnin yarliki boyiqə, Ninəwə xəhiritidiki heqkəndə adəm, at-ulaq, kala, qoy padiliri heqnərsigə eojiz təgmisun; heqnərsini yemisun, sumu iqmisun. ⁸ Hər bir adəm wə haywan bəz kiysun, hər biri Hudağa kattik pəryad kətürsun; hər biri yaman yoldin yansun, hər biri kolini zorawanlıqtiñ üzsun; ⁹ kim bilidu, buning bilən Huda kattik ojezipidin yenip bizni həlak kilməsmikin?»..

¹⁰ Xuning bilən Huda ularning əməllirini, yəni yaman yollardin yanoqanliqini kərüp, ularğa karatqan balayikazani quxürüxtin yenip, xu baliyqazani quxürmidi.

Pərwərdigar Yunus pəyoqəmbərgə bərgən tərbiyə-sawak

4 ¹ Əmma bu ix Yunusni intayin narazi kilip, uni kattik ojezəpləndürdi. ² U Pərwərdigarğa: — «Ağ, Pərwərdigar, öz yurtumdiki qaşda Sening xundak kilidioqanliqini demigənmidim? Xunga mən əslidə Tarxiqə qaçmaqçı bolqanmən; qünki mən bilimənk, Sən mehir-xəpətklik, rəhimdil, asan ojezəplənməydiqan, qongqur mehribanlıqқа toloqan, kixilərnin bexioğa külpət quxürüxtin yanoquqi Hudadursən. ³ Əmdi Pərwərdigar, jenimni məndin elip kət, ölüm mən üçün yaxaxtin əwzəl» — dedi.

⁴ Pərwərdigar uningdin: — Bundak aqqiklanəjining toqrimu? — dəp soridi.

⁵ Andin keyin Yunus xəhərdin qikip, xəhərnin xərkij tərpiyə berip olturdi. U xu yərdə əzigə bir qəllə yasap, xəhərdə zadi nemə ixlər bolarkin dəp uning sayisidə olturdi.

⁶ Pərwərdigar Huda Yunusni öz parakəndiqilikidin kütquzux üçün, uning bexioğa sayə quxsun dəp uningğa bir kikiq dərəhni əstürüp təyyarlidi. Yunus kikiq dərəhtin intayin hursən bol-di. ⁷ Biraq ikkinji küni tang atqanda Huda bir kurti təyyarlap əwətti. Kurt bu kikiq dərəhni pilikigə zərbə kilip uni kurutuwətti. ⁸ Kün kızaroqanda, Huda intayin issik bir xərk xamilini təyyarlidi; kün təptini Yunusning bexioğa quxürdi, uni həlidin kətküzdi. U əzigə ölüm tiləp: — Ölüm mən üçün yaxaxtin əwzəl, — dedi.

⁹ Biraq Huda uningdin: — Sening axu kikiq dərəh səwəbidin xundak aqqiklinixing toqrimu? — dəp soridi.

U jawab berip: — Həə, həttə əlgüdək aqqikim kəlgini toqridur, — dedi.

¹⁰ Pərwərdigar uningğa mundaq dedi: — «Sən heq əjringni singdurmigən həm əzüng əsturmigən bu kikiq dərəhkə iqingni aqritting; biraq u bir keqidila əzi əsüp, bir keqidila kurup kətti; ¹¹ Əmdi Mening ong kəli bilən sol kolini pərk etəlməydiqan yüz yigirmə ming adəm olturaxlaxqan, xundakla nuroqun mal-waranlırimu bolqan Ninəwədək bundak büyük xəhərdikilərgə iqimni aqriritip rəhim kiliximəğa toqra kəlməmdu?»..

kün ketidu dəp karaydu.

3:5 «bəz kiyim kiyix» — qədimki zamanlarda adəmnin kattik towa kiliqini bildürətti.

3:5 Mat. 12:41; Luqa 11:32

3:6 «küllük» — qədimki zamanlarda towa kiliq yaki kattik kayojuni bildürüx üçün adəmlər küll dəwisidə olturatti. Qədimki xəhərlərnin sirtida adətə qong bir «küll dəwisi» bolatti, Ninəwə xəhridə mundaq küllüklər kəp boluxi mumkin idi.

3:9 Yo. 2:14

4:2 Mis. 34:6; Zəb. 86:5; Yo. 2:13

4:9 «Həttə əlgüdək aqqikim kəlgini toqridur» — baxқа birhil quxəngisi: «Bu dunyadin kətkuə aqqiklim toqridur». Heq bolmijənda bu ibarə Yunusning aqqikining əng yukiri pəlligə yətkənliki, uning aqqikining buningdinmu artuq bolmaydiqanliqini kərsitidu.

4:11 «Ong kəli bilən sol kolini pərk etəlməydiqan yüz yigirmə ming adəm» - kikiq balilarni kərsətsə kərək.

Koxumqə səz

Yunusning Asuriyəliklərgə wəz eytix wəzipisidin keçip ketixini qüxinix üqün, yənla ularning qandaq kixilər ikənliki həm ularning Yunusning öz yurtdaxliri boləjan Israillar bilən qandaq munasiwiti bar ikənliki toqruluk azraq səzligimiz tüzük.

Biz kirix səzdə Asuriyəliklərnin padixahı «Axurbanipal»ning zorawanlik hərəkətlirini azraq tonuxturduq. Padixahning rəhimsizliki keyinki padixahlar üqün muqim «istela kiliş elgisi» bolup qalojan. Yunusning dəwrigə kəlgəndə, Asuriyə imperiyəsini dunyadiki əng qong «Küq igisi» wə yənə kelip, «Hudasizlikning dəl əzi» dəp həsabliqili bolatti. Israillar aliburun ularəja eqir seliklarni tapxuruqı bolup qalojanidi. Yunus yənə uningdin 600 yil ilgiri Balaam isimlik bir pəyoqəmbərnin Asuriyənin qorqunqluk bir əl boluxi toqruluk bir bexarətni kilişinimu bilətti. Amos pəyoqəmbərmu Asuriyənin tajawuz kilidiojanlikini aldin'ala eytkanidi («Amos» 3:11-15, 6:1, 6:14-15ni kəring; Amos pəyoqəmbər kəstən biwasitə Asuriyənin ismini kərsətməydu). Yunusning dəwridə, Asuriyəliklər Yunus wə uning yurtdaxlirini ezixkə, ularəja tajawuzluk kilişkə baxliəjan. Xunga Yunusta həm yurtdaxlirida, kəlgüsidə əzlişigə bəlkim duxmən bolidiojan bu imperiyəgə wə millətkə eqmənlilik həm ulardin birhil qorqunq xəkilinixkə baxliəjan. Xuning üqün Yunusning Hudaning əziğə qüxürğən bu imperiyədikilərgə wəz eytix toqrisidiki buyruqioja boləjan həyranlikini təsəwwur kiliş təs!

Gərqə Yunus ularəja yətküzidiojan «Kiriş kündin keyin, Ninəwə wəyran bolidu!» degən həwərdə həqkandaq ümid kərinmigən bolsimu, u Hudaning harakterini obdan bilətti. Demək, Huda insanoja ularning gunahlıri yaki kilmix-ətmixliri toqruluk səz kilişanda, buning bilən təng ularəja qutulux yolini kərsətməy qoymaydu. Bu nuqta 4-bab, 1-2-ayəttə bizgə enik kərinidu: —

«Əmdi bu ixtin Yunus intayin narazi bolup, qəzəpləndi. Ah, Pərwərdigar, öz yurtumdiki qaojda sening xundak kilidiojanlişingni demigənmidim? Xunga mən əslidə Tarxixkə qaçmaqı boləjanmən; qünki mən bilimənkı, Sən mehir-xəpəkətlik, rəhimdil, asan qəzəplənməydiyəjan, qongkur mehirəbanlişkə tolojan, kixilərnin bəxiəja külpət qüxürüxtin yanojuqi Hudadursən».

Yunusning bu səzi, xübhəsisizki, bu pütin kitabni qüxinixkə aqquq bolidu. Yunus Hudaning kəqürüm kilidiojan, mehir-muəəbbətlik Huda ikənlikini bilğən; birəku Hudaning Asuriyəliklərnin kəqürüm kilişı, ularəja mehir-muəəbbətlik boluxini halimaytti. Əksiəq, u bu öz wətinigə təhdit boləjan, uning üstigə «yirginlik butpərəs», zalim bu qowmni Hudaning həlak kiliwetixini halaytti.

Xuning bilən Yunus Hudaning əmrini anglap, uning səziğə kirməy Asuriyəgə əməs, bəlkı **«Pərwərdigarning yüzidin keçix üqün Tarxix degən yirək yurtkə barməqı idi».** Buni okuqinimizda həyran qəlməymiz. Uning keçix səwəbi Asuriyəliklərnin uning həwirini qəbul kilməy, mazək kiliş, uningəja ziyənkəxlik kilişidin qorqkanlişı üqün əməs, bəlkı dəl uning əksiəq, ularning bu həwərnı qəbul kiliş, towa kiliş kilişidin qorqkan. Ular towa kilidiojan bolsa, undəktə Huda ularni qəqum kəqürüm kilişti, əlwəttə. U bundək boluxni halimaytti.

Biz Asuriyədikilər toqrısida yukirida azraq həwərdar bolduk. Xuning üqün biz Yunusning «qəqkanliş»ioja əməs, bəlkı uning ixənəq-etikədioja həyran kəliximiz kərək. Butpərəslikkə həm

zorawanlikka berilgan, «yaka yurttikilarni eltürsək, bizgə sehriy küq pəyda bolidu» dəp karioğan ikki milyon ahalisi bolğan pütün bir xəhərning yaloquz bir adəmning bərgən həwirini anglapla hər jəhəttin turmux istilini toluq əzgərtixini kim təsəwwur qılalaydu? Yənə kəlip, muxu xum həwərni yətküzgüqi adəm ular pəs kəridioğan yat milləttin tursa? Biliximizqə (gərqə ular uning qong belikning kərnida «tirilix»idin bir'az həwər tepip uningdin bək qorqux mumkinqiliki bolsimu), Yunus ularning aldida heqkəndək məjizə yaratqan əməs. Birək ular uning həwirini Hudadin kəlgən dəp ixəndi. Yunusmu həm dəl bu nətijini bilətti, ləkin halimaytti!

Xuning üqün biz dunyada yaxawatqan kixilər arisida Hudaning küq-qudritini Yunus tonuoqəndək həkikədən tonuydioğanlar nəhayiti əzdur, dəp kəraymiz. Yunus muxundək ixənqi qongqur az sandiki kixilərdin bolmioğan bolsa, uning bundək oylioqinini kəndəkmu qüxəndürələymiz? Adəmlərnə hudəsizliktin kaytixkə kayil qılməkqi bolğan hərbi kixi bu wəzipining təslikini obdan bilidu!

Yunusning Hudaning küq-qudritini tonup yetixi dengizda qikqan axu boranda bizgə ayan bolidu. Bu boranning arkisida kim barlikidin, əzining boranoqə səwəbqi ikənlikidin həm kəmiqilər uni kəmidin taxliwətsə, boranning tohtaydioğanlikidin uning heqkəndək gumani yok idi. Kəmidikilər bolsa Yəhədiylər əməs, həkikiy Hudaqə ixəngənlərmu əməs idi (birək keyin ixəngüqilər boldi); birək ular əwwal Yunusning əzini dengizqə taxliwəti toqrisidiki təlipini rət kildi, andin uni kutkuzayli dəp əz janlirini təwəkkül kildi. Bəlkim Huda Yunus əzi «hudəsiz kapirlər» dəp karioğan muxu adəmlər arkilik, uni kəmtərlikkə kəltürməkqi bolup uningqə həkikiy əhləkning kəndək ikənlikini əgitiwatqanidi. Yunus ularning millitidin bolmisimu, ularning etikadida bolmisimu, birək ular uni «bizdək bir insan» dəp kərap, uningqə məhirmuəbbətlik muamilə kildi. Ular Yunusning ornida bolğan bolsa, u ularqə xundək muamilə kילוğan bolattimu? Etikadsiz adəmlərnə kילוğanliri etikadlik kixilərnəngkidin yaxhi bolsa etikadqilaroqə xunqə zor sawək bolidu! Əgər etikadqılarnə ipadisi xundək bolsa, undəkta ularning «etikad»ining nəmə kimməti bolsun?

Muxu ixlarda insan baliliriqə nisbətən Hudaning küq-qudritini tonup yetixi intayin muhim bir sawat bolsimu, Hudaning Yunuska (xundəkla bizlərgə) bunəngdinmu uluq məksiti bar idi — yəni Əzining harakterini wə muddialirini tonup yətküzüxtin ibarət idi; andin ahirda u Yunusning (xundəkla bizlərnəng) xu məksət-muddialirida, arzulirida həm muəbbətidə Əzi bilən bir boluxini halaytti. Adəmlər axundək tərəplərdə Huda bilən billə bolsila, andin həkikət bilən pəyoəmbər atilatti. Bundək adəmlər səzidila əməs, pütün wujudida, paaliyətliridə, hayatlirida Hudaqə wakalitən səzləydu.

Yunusning belikning kərnida kילוğan duasi ikkinqi babta hatiriləngən. Mundək ixni baxtin ətküzüxning kəndək bolidioğanlikini təsəwwur qılalmaymiz. Birək Yunusning duasida Hudaning uni hətta xunqə qorqunqluk bir yərdinmu kutkuzidioğanlikioqə bolğan ixənq-etikadi həm ümidi əjayib enik kərülidu. Uning ixənqə toloğan duasidin bu kutkuzulux aliburun yüz bərgəndək bilinidu. Birək uning duasidin yənə bir ixni baykioqili boliduki, uning dua səzliri bundək qorqunqluk təjiribining wəhimiliridin exip təhimu qorqunqluk ixlarnə təswirləxkə etidu; bu duasining əzini birhil bəxarət dəp ixinimiz. Biz təwəndə bu bəxarət toqruluk tohtilimiz.

Yunus Ninəwəgə bərgən bexarət intayin addiy: — «**Kirik kündin keyin, Ninəwə xəhiri wəyran kılınidu!**» (3-bab). Bu həwərdə kəqürüm kılınıxtin heqkəndək ümid kərünməydu. Biraq Ninəwəliklər Hudaning ularoqa towa kılıx pırsitini bərgənlikini qüxəngənidi; towa kılıxi bilən ular dərwekə Hudaning kəqürümigə erixkən. Buningdin Hudaning rəhim-xəpəktliri kəp ikənlikini kərimiz. İnjlida deyilgəndək: «**Rəb Əz wədisini orundaxni (bəzilərnin «keqiktürdi» dəp oyliqinidək) keqiktürgini yok, bəlki heqkimning həlak boluxini halimay, həmmə insanning towa kılıxiqə kirixini arzulap, silərgə kangqilik kılıp wəqitni sozməktə**» («2Pet.» 3:9).

Biz yənə, bəzi bexarətlərnin «xərtlik» ikənlikini kərimiz — adəmlər towa kılısa, bexarət kılinoqan «tərbiyilik jaza» qüxməydu. Ohxaxla, Hudaning məmin bəndiliri itaətsizlik kılısa, bexarət kılinoqan birər bərikətkə erixəlməslikimu mumkin («Yər.» 18:1-10). Ninəwə kirik kündin keyin wəyran bolmıdi. Biraq tarix xuni bizgə ispatlıdiki, ular Hudaning agahını untuqan. Bəlkim bir dəwrđin keyin (yəni xu qəqdiki «Adad-Nirari» isimlik padixahning olümi bilən) ular yənıla əslidiki zorawanlıq yolioqa kəytti. Yunus ularoqa yətküzgən agah-guwaħi Nəhum pəyoqəmbər (miladiyədin ilğiriki 660-630-yıllar) tərıpidin təkərarlanoqan. Biraq bu kətim Asuriyə kulək salmıdi. Ninəwə xəhiri pütün imperiyəsi bilən miladiyədin ilğiriki 612-yılı Babil imperiyəsi tərıpidin pütünləy wəyran kılinoqan.

Əmdi Yunus toqrisidiki temioqa kaytaylı. U Hudaning həwirini yətküzdi, biraq uning arzusi Hudaning kəlbi həm muddiası bilən bir boləqan əməs. U Hudaning bu «bir talay kapırlar»ni kəqürüm kılıxini halimaytti; u Hudaqa aqqıqlap, Uning həkümigə narazilik bildürüp, hətta əlsəm dəp dua kıləqan. Hudaning dualarını, hətta pəyoqəmbərnin duasını ıjabət kılıxining daimlik bolmaslıkı yahxi ıxtur. Hudaning Ninəwəliklərgilə əməs, bəlki Yunuskımu Əzining muhəbbətlik muddiası bar ıdi. Yunus hətta Hudaning yollirini əyibləydiəqan dərıjıdə həhil boləqını bilən, Huda uningdin wəz kəqmıgən. Huda uningə Əzining kəlbi həm harakterini bildürıdiəqan karamət bir yolni tallıqan. Yunus ümid kıləqınıni, yəni xəhərnin wəyran boluxini kütüp olturoqınida, u əzi üqün bir qəllə yasıdi. Qəllə anqə kəngüldikidək bolmioqan bolsa kərək, qünki əzigə sayə berıdiəqan kiqik bir dərəh bir kəqidilə əsüp qıkkənda, u boləkqilə hursən boldi. Yunus əslidə dəhkan boluxi mumkin, qünki uning adəttin taxkırı huxallıkı hatiriləngən. Bu huxallıkı kiqik dərəhning əzigə sayə berıdiəqanlikidinla boləqan əməs, bəlki u uning bək qıraylık bir əsümlük ikənlikidin həm xunqə tez əsıdiəqanlikidin kəp həzur aləqanlikidin boləqan. Həlbuki, Huda alıburun Yunuska tərbiyə həm sawək bolıdiəqan nərsilərnı, yəni əxəddiy bir borannı, ını yutuwalıdiəqan qong bir belikni, tez əsıdiəqan kiqik bir dərəhni təyyarlap əwətkən bolsimu, uningə əbədil'əbəd paydisi bolsun üqün yənə ıkkı nərsini uning üqün aləhidə təyyarlıqan. Birinqisi — kurt, ıkkinqisi — xərkətin qıkkən kızıq bir xamal. Kurt bolsa talni yəp kurutıdu, xamal bolsa uning üstigə qüxıdiəqan kuyaxning təptini küqəytip, uning əsümlükətin məhrum bolux həsrıtinı tēhimu həs kılıdurıdu. Uningə xunqə kəp həzur yətküzgən, uningə sayə boləqan xunqə güzəl bir əsümlükning əzıməs bir kurtning zərbisi bilən tuyuksız kurup kətixi uning əzəzipini kəzoqaydu.

Biraq Huda yənə Yunus aqqıqıdə turoqınida uningə: — **Bundək aqqıqlənoqının toqrimu?** — dəp mulayimlik bilən soraydu.

Yunus «**Məning aqqıqlənoqınım toqra**» dəp jawab berıdu — dərəh nemixka xunqə tuyuksız wəyran kılıwətilıdu? Dərəhtə nemə gunəh bolsun? Uning üstigə Yunus yəloquzluk həm ümıdsızlık ıqidə uningdin zək aləqan tursa? Bir gunəhsız güzəl əsümlük nemixka bıkarđın-bıkar tügəxtürüwətilıdu? Yunus əzi əjir singdürmıgən əmma həzur aləqan xu dərəhning tügıxıxıgə aqqıqlənoqan yərdə, Huda uningdin «Mən Əzım yarətkən (həm xundəklə ularđın

birhil huzur alalaydigan) Ninawadiki nuroqun bigunah balilaroqa rahim kilsam bolmamdu? dap soraydu. Dal muxu muhim soal Yunuska qoyulidu.

Huda Yunuska: Ninawada bir yuz yigirma ming **«ong koli bilan sol kolini park etalmaydigan»** (yani 120000 kichik bigunah bala) bar, daydu. Ninawa wayran bolqan bolsa, Huda bu balilaroqa kandak hessiyatta bolar? Ular hargizmu **«bir keqidila eskän»** amas — U ularni yaratkan ham tuquluxidin tartip ularning halidin keyumqanlik bilan hawer elip kalgan. Uning ustiga yana nahayiti nuroqun **«qong-kichik mal-waranlar»** bar idi — Yunus ezi dehqan turukluk ularning ahmiyatsiz wayran boluxioqa heqkandak hesdaxlik wa hasratta bolmasmu? Emaliyatta Hudaning gapning temisini balilardin maloha yetkigänliki, Öz sözini bir kinayilik (satirik, yumurluk) soalqa aylاندuröjanlikidur. Yunus kala-qoylaroqa kengül belgen yärdä, adamlärgä kengül belmasmu? — xundak ikan, Huda Özi yaratkan adamlärgä, yani Özi keyünidiöjan adamlärgä öämhorluk kılmasmu? Yunus bu esümlükte birhil güzällikni körgän. Ämdi adäm towa kılsa, käqürüm kılınip turmuxida birhil güzällik päyda bolmamdu? Yunus bolsa yänila ularning tezla halak kılınixini halamdu, yaki Huda käriojandäk ularoqa käramdu? Yunus kälbida ham muddiasida Huda bilän bir bolqan bolsa, u ularni «kälgüsidiکی düxmänlär» wä «iplas kapırlar» dap kärimaytti-dä, ulardin söyünätti, ularni kimmätlik hesablap, ularnimu huddi özige ohxax Hudaning mehir-muhäbbitining obyektı dap oyliqan bolatti.

Yunus mana muxu ixlär häkkidä Hudaqa birer enik jawabni bärgänmu? Kitabta bu toqrisida heqkandak jawab hatirilängän amas. Bälkim u Hudaqa birdinbir toqra jawabning «xundak» bolidiöjanlikini bilgäqkä, Hudaqa heqkandak jawab bärmigändu? Yunus özining näprätlik pozitsiyisidin towa kılöjanmu? U Hudaning öz düxmini bolux mumkinqiliki bolqan adamlärni käqürüm kılöjanlikini qobul kılöjanmu? Qobul kılöjan, dap ixinimiz. Buni biz nemidin biläläymiz? İpat däl «Yunus päyöämbär» degän kitabning mäwjut boluxining ezidur. Yunus Hudaning häkümini qobul kılmiöjan bolsa, undakta biz hargiz bu wäkäldin häwärdar bolalmayttuk. Qünki bu sehbatning məzmunidin häwärdar bolqan päkäät Yunus ham Hudaning Özi. Yunus Hudaning buyruki bilän biz öküöjan bu hämmä wäkäläрни bizgimu sawak ham tärbiyə bolsun dap kitabta hatirilägen, dap ixinimiz. Kitabta bizning Yunusning barlik hataliklerini ham natoqra oyliöjanlarını körüximizgä yol qoyulidu. Päkäät Huda täripidin kämtärläkkä kältürülgän, tärbiyə kılinojan Yunustäk bir adämlä özining hataliklerini ham gunahlarını baxkılar körüp sawak alsun dap xundak roxän hatiriligigä razi bolidu, älwättä. Huda Öz Mukäddäs Kitabida öürmän bolqan bizlärgä baxkılarning hatalik wä gunahlarını körüxkä müyässär bolux imtiyazini beridu. Bundak boluxning säwäbi hargiz «män bolsam, xundak kılmayttım» dap täkäbburlixip ketiximiz üqün amas, bälki bu ixlardin sawak, tärbiyə eliximiz üqündur.

Bizningqä Hudaning: **«Ninawädikilärgä iqimni aqrıtıp, rahim kılıximöja toqra kälmämdü?»** degän soaliqa Yunusning kandak jawab bärgänliki hatirilänmigänlikining, kitabning tuyuksiz «tohtap keliş»ning bir säwäbi bar. Qünki Hudaning bu soali päkäät Yunuskıla amas, bälki bizgimu berilgändur. «Ninawädikilärgä iqimni aqrıtıp rahim kılıximöja toqra kälmämdü däysän? Ämdi ätrapidikiliringqu? Ularни jazalıöjaysän dap, yaki ularни towa kılıxkä yetäkläp käqürüm kılöjaysän dap dua kılöjining tüzükmu? Sändä Mening adamlärgä rahim kılıdiöjan kälbimdäk kälb barmu?» demäqki Pärwärdigarimiz bolqan Huda.

Bu soal bizni biwasitä Mäsih Äysaning İnjilda hatirilängän tälimgä yetäkläp baridu. U naqqä ketim: **«Silär baxkılarning gunahlarını käqürüm kılısanglar, ärtiki Atanglar silärning**

gunahlinglarnimu kəqürüm kilidu; biraq baxqilarning gunahlrini kəqürüm kılmisanglar, Atanglarmu siləning gunahlinglarnimu kəqürüm kılmaydu» dəp təlim bərgən (məsilən, İnjl «Matta» 6-bab). Mən əgər özümni yaratqan, apamning baliyatqusida apiridə kilinojinimdin tartipla manga kəyünüp kəlgən Hudaning Özining aldida gunah kıloqan bolsam, əmdi baxqilarning manga təsir yətküzgən gunahlrini həsabləp, uni kənglümdə saqlaxqə nemə asasim bar?

Yunus pəyoqəmbərning kitabida biz munaziriləxmigən nuroqun baxqə məsililərmu məwjut. Biz pəkət yənə bir ix toqruluk, yəni Məsih Əysaning Yunus pəyoqəmbər üstidə kıloqan gepi toqruluk tohtilayli. Əysa Yəhudiyləroqə təlim bərgəndə birnəqqə kətim Yunus pəyoqəmbərni tiloqə aloqan, birinqisi bolsa: —

«Rəzil həm zinahor bu dəwr bir «alamət»ning kəristilixini istəp yüridu. Biraq bu dəwrdikilərgə «Yunus pəyoqəmbərdə kərülgən məjizilik alamət»tin baxqə həqkəndə karamət kərsitilməydu. Qünki Yunus pəyoqəmbər yooqan belikning kərsikida üç kəqə-kündüz yatqəndə, İnsan'oqlimu ohxaxla üç kəqə-kündüz yərning baqrıda yatidu.

Soraq küni Ninəwə xəhridikilər bu dəwrdikilər bilən təng kəpup, bu dəwrdikiləning gunahlrini bəkitidu. Qünki Ninəwəliklər Yunus pəyoqəmbər jakarlıoqan həwərnı anglaq, yamanlıqıdin towa kıloqan; wə mana, muxu yərdə Yunus pəyoqəmbərdinmu uluq birsı turidu!» (İnjil «Mat.» 12:39-41, «Luqa» 11:32).

(Yəhudiylərləning xundə «məjizilik alamət»ni izdixi ularning Məsih Əysaqə: — Əzüngning Huda əwətkən Məsih-Kutkuzoquqı ikənlikəngni ispatlaydioqan bir məjizə yarat! — dəydioqan təlipidur. Biraq əməliyyəttə Məsih Əysa alliburun Əzining kim ikənlikini ispatlaydioqan nuroqun məjizilərnı yaratqanıdi).

Yunusning belik təripidin yutuwelinip andin kəsup yanduruluxını uning birhil «əlumi həm tirilixi» degili bolidu. Məsih Əysaning «Yunus pəyoqəmbərni təstiklıoqan «məjizilik alamət»»ni kəndə əməlgə axuroqanlikini təwəndiki pakitlərdin oylap bəking.

(1) Yunus awwal öz həlkigə Hudaning səz-kalamini jakarlıoqan («2Pad.» 14:25) lekin ular towa kılmidi. Uning pəyoqəmbərlik hizmiti Galiliyədə baxlanoqan.

Keyin u «yat əllər»gə Hudaning səzini yətküzgən.

Məsihmə awwal Əz həlkigə Hudaning səz-kalamini jakarlıoqan («Yh.» 1:11) lekin ular towa kılmidi; Məsihning pəyoqəmbərlik hizmitimu Galiliyədin baxlanoqan («Mat.» 4:12-16, «Luqa» 4:14).

Keyin U «yat əllər»gə hux həwərnı jakarlıoqan («Əf.» 2:17).

(2) Yunus öz ihtiyari bilən adəmlərləning arisidin (əzining gunahı tüpəylidin) əlüxkə taxliwetilgən; uning boran həm belik təərəpliridin boləqan «əlumi» axu boranni tinqlandurup, baxqilərnı kutkuzup həyatlıqə erixtürgən.

Məsih Əysamə adəmlərləning arisidin qətkə kəkiliq, yaqəqə mihlinip əlüxkə taxliwetilgən; biraq Uning əlümi Hudaning bizgə kəritiləqan qəzipini tinqlandurup, baxqilərnı kutkuzup mənggü həyatlıqə erixtüridu.

Ohximaslıq xuki, Uning əlümi «əzining gunahı tüpəylidin» əməs, bəlki U baxqilərləning gunahlrini öz üstigə aloqan.

«Yunus»

(3) Yunus belikning qarnida üq keqə-kündüz yatqan.

Məsih Əysa gərdə üq keqə-kündüz yatqan. (Yəhudiylarning hesabiqə, bəzidə bir qanqə saətmu toluq bir kün hesablinidu)

(4) Yunus belikning korsikidin «tirilgən»din keyin, öz qowmi boləqan Yəhudiylarəqə əməs, bəlki Yəhudiy bolmioqan Ninəwəliklərgə Hudaning səzlrini jakarlawkə barəqan.

Məsih Əysa tirilgəndin tartip bügüngə kədər Əz rosulliri həm muhlisliri arqılıq Yəhudiy əməslərgə, jümlidin bizlərgə Injildiki hux həwərnı tarkitip kəlməktə. Uning «Əz qowmi» boləqan Yəhudiylar hux həwərnı (bügüngə kədər) əsasən tehi qəbul qilmioqan («Əf.» 2:17).

(5) Yunusning belik qarnida qıləqan duasi toqruluk oylayli. (2-babta): —

— «**Mən dərd-ələmimdin Pərwərdigarəqə pəryad kətürdüm,**

U mənə ijabət kildi.

Mən təhtisarəning təktidin pəryad kildim, Sən əwaziməqə kulək səlding».

Əməliyəttə Yunus (u həqiqəttən əlöp kətmigən bolsa) təhtisarada bolmaytti. Biraq Injiləqə əsasən Məsih Əysaning Rohi axu yərgə berip Əzi krestkə mihlanəqanda gunahning həm əlümning üstidin ələqan qəlibisini xu yərdə jakarlıəqanlıqini bilimiz («1Pet.» 3:18-19, 4:6). Xu qaqəda təhtisarada yatqan etiqadqılarning rohlirining həmmisi əzlrining kəqürüm qilinixining əsasining dəl Məsihning əlümünün əzi ikənlikini tunji qətim bilip, Məsih bilən billə boluxkə Uningə baqlinidu.

(2:3-4) «**Qünki Sən mənə dengiz təktigə, dengiz qarnioqə taxliwəttə,**

Kəlkün əqinliri mənə ərisioqə əliwəldi,

Səning barlıq dölqunliring həm ərkəxliring üstümdin ətöp kətti;

Xungə mən: «Mən nəzirəngdin taxliwətilgənmən — dedim.

Biraq mən yənəla mükəddəs ibadəthanəngəqə qarap ümid bilən təlmürimən».

Xühşisizki, gərqə Yunuska xundək (taxliwətilgəndək) tuyuləqini həm u xundək degini bilən, u əməliyəttə Hudaning nəziridin taxliwətilgən əməs. Biraq biz Məsih Əysaning hərbi ədəmning gunahlırining jəzasini Əz üstigə əlix üqün həqiqəttən ərtiki Atisidin əyriqə azabini toluq tartqanlıqini bilimiz. Qəqlik boləqan wəqitlik əyriqə iqidə U hərbi ədəmning mənəgğülük dozihini Əz üstigə artqan boləqəqə, Uningəqə etiqad qıləqanlar Hudaning kəqürümigə ərixələydu.

(2:5-6) «**Sular mənə yutup kətküdək dərijidə əriwəldi,**

Dengiz təkti mənə kapsiwəldi;

Dengiz qəpliri bəximəqə qirmixiwəldi.

Mən təqlarning təqlirigiqə qüxüp kəttim;

Yər-zəmin tegidiki təqəqlər mənə əbədil'əbədgigə qamap qoydi;

Həlbuki, Sən jənimni həng iqidin qıqərdəng, i Pərwərdigar Huda yim».

Yunus «təqlarning təqlirigiqə» qüxüp kətkən əməs. Biraq Məsih Əysaning əzi ərtiki Atisidin əyriqəlinidə, U barlıq məwjudatning dəl tegi-uloqiqə berip gunahni bir tərəp qiliwətip, Huda həm Əzining məmin bəndiliri üqün yəngi yər-zəminning ulini bərpə qıləqan.

Yunus bolsa əzining «jəzasi» (əməliyəttə tərbiyisi)ning azabini «əbədil'əbədgigə» tartmioqan. Biraq yuqiridə deginimizdək, Məsih Əysaning qəqlik bir wəqit iqidə (bəlkim kresttə

«Yunus»

bolojan keyinki üq saət iqidə) hər bir adəmnin dozihinin mənngü azablrini, (yəni gunahning həqiqiy tegixlik jazasini) Əz üstigə alojan. Xunga U krestkə mihlanojan ahirkı üq saəttin keyin: «**Hudayim, Hudayim, nemixka məndin waz kəqting?!**» — dəp towliojan. Qünki Əzi gunahsız bolup bizningki gunahimiz üqün, siz bilən mən kəqürüm kilinip mənngü həyatka eriximiz üqün, Huda həqiqətən Uningdin waz kəqkən; U «**gunahlar üqün kurbanlik**» bolojan.

«**Həlbuki Sən jenimni həng iqidin qıkarding, i Pərwərdigar Hudayim**».

Hudaning Məsih Əysani ölumdin tirildürüxi həm xuning bilən təng Yunusning bu bexarətlik duasining əməlgə axurulojanliki uning kresttiki ölümünün gunahka, xundakla gunahka qetixliki bar məsililərgə həqiqətən birdinbir takabil turoquqi bolojanlikioja ispattur. Qədirlilik oqurmən, Məsih Əysaning hux həwirini anglap «Yunus pəyojəmbərnin möjizilik alamiti»ni, yəni Məsihning əzingiz üqün bolojan ölümünü həm tirilixini qəbul kılıp, bu arkilik mənngülük həyatni, Hudaning huzurida tinq-hatirjəmlikni tapqaysız!

Amin!